

Näringsutskottets yttrande 2022/23:NU3y

Vårändringsbudget för 2023

Till finansutskottet

Finansutskottet har beslutat att ge samtliga utskott tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2022/23:99 Vårändringsbudget för 2023 i de delar som berör respektive utskotts beredningsområde.

Näringsutskottet begränsar sitt yttrande till de förslag i propositionen som gäller förändringar av anslag och ramar inom utgiftsområdena 21 Energi och 24 Näringsliv. Därutöver redovisar utskottet sin syn på förslagen om att bemyndiga Affärsverket svenska kraftnät att kunna ta upp lån till ett visst belopp och om ett nytt energipolitiskt mål. I yttrandet tar utskottet också ställning till de tre yrkanden som finns i partimotion 2022/23:2387 (S).

Näringsutskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens förslag i de berörda delarna och avstyrker motionsförslagen.

I yttrandet finns fem avvikande meningar (S, C, MP).

Utskottets överväganden

Propositionen

Anslag och bemyndiganden inom utgiftsområde 21 Energi

I regeringens vårändringsbudget för 2023 (prop. 2022/23:99) föreslås en ökning av anslaget 1:12 Gasprisstöd inom utgiftsområde 21 Energi med 15 miljoner kronor. Anslaget används för stöd till hushåll till följd av höga gaspriser under perioden oktober 2021 till september 2022. Regeringen avser att förlänga gasprisstödet till att omfatta höga gaspriser även under en tid efter den ovan angivna perioden. Anslagets ändamål ändras så att det får användas för kompensation till följd av höga gaspriser hos hushåll. Anslaget bör även fortsättningsvis få användas för ersättning till gasnätföretagen för administrativa kostnader för att överföra stödet till hushållen och för Energimyndighetens administration av stödet. Förslaget om en anslagsökning innebär att ramen för utgiftsområdet under 2023 också ökar med motsvarande belopp. Den totala ramen för utgiftsområdet uppgår därefter till drygt 5,1 miljarder kronor.

Regeringen föreslår också att riksdagen ska bemyndiga regeringen att för 2023 besluta att Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) får ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret som uppgår till högst 1,65 miljarder kronor. Förslaget motiveras med att inflödet av s.k. flaskhalsintäkter under de inledande månaderna har fluktuerat kraftigt och i genomsnitt legat på en lägre nivå än vad som tidigare har beräknats.

Ett nytt energipolitiskt mål

Regeringen redovisar att ett av de nu gällande energipolitiska målen är att elproduktionens sammansättning 2040 ska vara 100 procent förnybar. Det är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft, och det innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut.

Regeringen slår därefter fast att det behövs en omfattande utbyggnad av både elproduktionskapaciteten och elnäten för att kunna möta samhällets pågående elektrifiering. För att möjliggöra samhällets omställning till klimatneutralitet och för att säkerställa att Sverige kan nå sina klimatmål framhåller regeringen att alla fossilfria energikällor är nödvändiga. Regeringen anser att ett nytt mål därför bör ersätta det nuvarande nationella målet för elproduktionens sammansättning. Med den nya formulering som regeringen föreslår förtydligas vikten av teknikneutralitet. Målet för elproduktionens sammansättning 2040 bör därför vara 100 procent fossilfri elproduktion.

Anslag inom utgiftsområde 24 Näringsliv

Regeringen föreslår ett antal mindre ändringar av anslagsnivåerna för innevarande år inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Flera av dessa innebär omdis-

poneringar mellan anslag inom det aktuella utgiftsområdet. Förslagen till förändringar på anslagsnivå innebär sammantaget att ramen för utgiftsområde 24 Näringsliv under 2023 ökar med knappt 39 miljoner kronor till ca 11,4 miljarder kronor.

Motionen

I partimotion 2022/23:2387 av Magdalena Andersson m.fl. (S) yrkas avslag på regeringens förslag om ett nytt energipolitiskt mål (yrkande 1). Motionärerna konstaterar att det mål regeringen föreslår – elproduktionens sammansättning ska 2040 vara 100 procent fossilfri – avser att förtydliga vikten av teknikneutralitet. Här påpekar motionärerna att den svenska elproduktionen redan är i det närmaste fossilfri. Därför anser de att regeringens förslag är för svagt som målsättning för politikens inriktning.

Motionärerna framhåller också att det föreslagna målet – till skillnad från det gällande – inte har varit föremål för några blocköverskridande diskussioner. Med tanke på den långsiktighet som krävs vid omfattande investeringar i elproduktion och i elnätet påminner motionärerna om att de länge har efterfrågat blocköverskridande samtal om energipolitiken som grund för långsiktiga och stabila planeringsförutsättningar. De anser att en ny blocköverskridande överenskommelse även skulle kunna omfatta en översyn av det nuvarande målet.

I yrkande 3 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör utvärdera behovet av blocköverskridande energipolitiska samtal och snarast ta initiativ till sådana samtal. I det blocköverskridande arbetet vill motionärerna komplettera målet med innebörden att det får ett ökat fokus på insatser i närtid. En lämplig målformulering med den inriktningen skulle enligt motionärerna kunna vara att till 2030 tillföra minst 60 TWh ny fossilfri el. Det långsiktiga målet till 2040 som gäller nu anser de kan samordnas tidsmässigt med klimatmålet till 2045, där energipolitiken i sin helhet ska bidra till nettonollutsläpp av växthusgaser. I motionens yrkande 2 begär motionärerna ett tillkännagivande om ett nytt energipolitiskt mål.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottet redovisar sitt ställningstagande under följande rubriker:

- Anslag och bemyndiganden
- Ett nytt energipolitiskt mål till 2040
- Ett energipolitiskt mål om kraftproduktionsutbyggnad
- Blocköverskridande energisamtal.

Anslag och bemyndiganden

Utskottet har inga invändningar mot regeringens förslag till ändrade anslag inom utgiftsområdena 21 Energi och 24 Näringsliv och därmed inte heller mot förslagen till ändrade ramar för de båda utgiftsområdena. Utskottet anser således att finansutskottet bör tillstyrka dessa förslag liksom även förslaget i propositionen om ett bemyndigande till Svenska kraftnät om att kunna ta upp lån i och utanför Riksgäldskontoret.

Ett nytt energipolitiskt mål till 2040

I Sverige kommer hoten mot klimatet i stor utsträckning att mötas med en omfattande elektrifiering av flera samhällssektorer. För att detta ska vara möjligt krävs en betydande ökning av kraftproduktionen. Enligt en myndighetsgemensam analys som presenterades i december 2022 konstaterades det bl.a. att Sveriges framtida elbehov på kort sikt ligger på 280 TWh till 2035, vilket är en fördubbling jämfört med dagens användning på ca 140 TWh. Detta innebär i sin tur ett behov av en historiskt snabb utbyggnad av både elproduktionen och elnätet. På lång sikt väntas elbehovet öka i spannet 210–370 TWh till 2045, bl.a. beroende på olika scenarier för samhällsutvecklingen och den stora potentiella effekten av ett antal planerade framtida stora industrisatsningar.

För att möjliggöra en kraftfull elektrifiering och därmed även för att nå det övergripande klimatmålet anser utskottet det vara av avgörande betydelse att alla icke-fossila kraftproduktionsresurser ges möjlighet att bidra. Utskottet delar därför regeringens uppfattning om att det är centralt med en teknikneutral målformulering för kraftproduktionen. Behoven av el är och kommer att vara så stora och klimatproblemen så angelägna att det inte finns utrymme för sådana begränsningar som den nuvarande målformuleringen medför.

I likhet med regeringen anser utskottet att det därför är motiverat att ersätta det nuvarande nationella målet för elproduktionens sammansättning. Med den föreslagna nya formuleringen förtydligas vikten av teknikneutralitet. Utskottet anser således att finansutskottet bör tillstyrka regeringens förslag om att målet för elproduktionens sammansättning 2040 är 100 procent fossilfri elproduktion. Detta ställningstagande innebär följaktligen också att finansutskottet bör avstyrka förslaget i motionen om att riksdagen bör avslå regeringens förslag till ett nytt energipolitiskt mål.

Ett energipolitiskt mål om kraftproduktionsutbyggnad

Utskottet anser inte att det har tillräcklig grund för att förorda finansutskottet att tillstyrka förslaget i motionen om ett kompletterande energipolitiskt mål som fokuserar på kraftproduktionsutbyggnad till 2030. Utskottet är inte övertygat om att ett sådant mål är ändamålsenligt eftersom utbyggnaden av kraftproduktionen måste anpassas till den tillgängliga överföringskapaciteten, systemtekniska utmaningar, marknadsförhållanden, finansieringsmöjligheter och en mängd andra viktiga faktorer. Ett för starkt fokus på produktionsutbyggnad

riskerar att skymma det nödvändiga systemperspektivet och leda till suboptimala lösningar.

Förslaget i motionen om ett nytt energipolitiskt mål bör således avstyrkas av finansutskottet.

Blocköverskridande energisamtal

Långsiktiga spelregler och planeringsförutsättningar baserade på breda energipolitiska överenskommelser lägger en stabil grund på vilken beslut om nödvändiga och omfattande investeringar i kraftproduktion och överföringskapacitet kan fattas.

Utskottet ser således i grunden positivt på att breda energipolitiska samtal kommer till stånd. Å andra sidan anser utskottet att sådana samtal ofta saknar mening om några av dem som säger sig vilja ta sig an de mest centrala klimat- och energipolitiska utmaningarna har låst sig vid ett antal ingångsvärden som inte ger förutsättningar att kunna nå överenskommelser med verklig effekt när det gäller att nå ambitiösa klimatmål samtidigt som konkurrenskraften och försörjningstryggheten säkerställs. Alternativt väljer viktiga aktörer att inte redovisa en tydlig hållning i en så pass central fråga som kärnkraftens framtid i Sverige. Att stå utan tydliga besked i det här avseendet redan innan eventuella samtal inleds innebär att ett viktigt momentum går förlorat.

Enligt utskottets uppfattning krävs det tydliga besked om stöd till reformer som gör att även kärnkraften kan bidra till en fördubblad energiproduktion innan blocköverskridande samtal kan anses ha något reellt värde. Ska blocköverskridande energipolitiska samtal vara meningsfulla är det nödvändigt med en gemensam syn på vad samtalen syftar till, och enligt utskottets uppfattning måste det vara att främja ett fossilfritt energisystem genom att bygga ny kärnkraft i Sverige, men också genom mer vind- och solkraft liksom kraftvärme baserad på – så långt det är möjligt – fossilfria bränslen samt genom att skapa långsiktiga investeringsförutsättningar för dessa kraftslag. Mindre svårt kanske det är att enas om behovet av ett väl utbyggt och välfungerande elnät för att lyckas med elektrifieringen, även om den samhällsviktiga infrastrukturutbyggnaden sannolikt kommer att möta betydande utmaningar när det gäller finansieringsfrågor och det praktiska genomförandet även fortsättningsvis.

Eftersom de nu redovisade grundläggande förutsättningarna till viss del saknas för att blocköverskridande energipolitiska samtal ska bli fruktbara, finner utskottet inte skäl för riksdagen att ställa sig bakom förslaget i motionen om sådana samtal. Finansutskottet bör således avstyrka förslaget.

Stockholm den 25 maj 2023

På näringsutskottets vägnar

Tobias Andersson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tobias Andersson (SD), Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Mats Green (M), Monica Haider (S), Jessica Stegrud (SD), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Marianne Fundahn (S), Josef Fransson (SD), Birger Lahti (V), Eric Palmqvist (SD), Louise Eklund (L), Anna af Sillén (M), Daniel Vencu Velasquez Castro (S), Lili André (KD) och Marielle Lahti (MP).

Avvikande meningar

1. Ett nytt energipolitiskt mål till 2040 (S)

Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Vi delar regeringens bedömning att behovet av el kommer att öka kraftigt under de kommande åren och att elektrifiering är en central del i arbetet med att fasa ut klimatskadliga fossila bränslen från flera olika samhällssektorer. Det var mot den bakgrunden som den förra regeringen i februari 2022 presenterade en ambitiös elektrifieringsstrategi som innehöll en konkret handlingsplan med ett helhetsperspektiv på vad som krävs för att möta de utmaningar som följer av ett kraftigt ökat elbehov.

I propositionen framhålls att alla fossilfria energikällor kommer att vara nödvändiga, och regeringen föreslår mot den bakgrunden att ett nytt mål ska ersätta det nuvarande nationella målet för elproduktionens sammansättning, dvs. att denna ska vara helt förnybar till 2040.

Regeringens förslag innebär att elproduktionens sammansättning i stället ska vara 100 procent fossilfri till 2040, bl.a. med hänvisning till att målet därmed får en tydligare teknikneutral karaktär, eller kanske snarare att regeringen med den nya målformuleringen tillgodoser önskemålet om att kunna räkna in kärnkraft när måluppfyllelsen ska utvärderas. Här vill vi dock påminna om att det nuvarande målet har sin grund i den breda blocköverskridande energiöverenskommelse som slöts mellan fem partier 2016. I såväl överenskommelsen som i regeringens proposition 2017/18:228 om energipolitikens inriktning som genomför överenskommelsen, framgår det att målet inte är ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och inte heller innebär en stängning av kärnkraft med politiska beslut.

Eftersom den svenska kraftproduktionen redan i dag är närapå fossilfri saknar den målformulering som regeringen föreslår så gott som helt styrande effekt när det gäller sammansättningen av de olika produktionslagen och därmed i princip även värde för utvecklingen på området.

Vad som behövs är inte en långt utdragen diskussion om ordval när det gäller kraftproduktionens sammansättning utan ett starkare fokus på att driva fram den stora mängd kraft som kommer att behövas och då även på kortare sikt än vad dagens kraftproduktionsmål stipulerar. Vi vill därför att riksdagen ska avslå det energipolitiska mål som regeringen föreslår. Vi anser dessutom att målet till 2040 kan samordnas tidsmässigt med klimatmålet till 2045, där energipolitiken i sin helhet ska bidra till nettonollutsläpp av växthusgaser.

Sammanfattningsvis innebär det vi har anfört här att vi anser att finansutskottet bör avstyrka regeringens förslag om ett nytt energipolitiskt mål.

2. Ett nytt energipolitiskt mål till 2040 (C)

Elisabeth Thand Ringqvist (C) anför:

Sverige behöver mer billig, grön och utsläppsfri el. Ska det vara möjligt att klara omställningen av såväl industrin som transportsektorn kommer elbehovet att öka kraftigt de kommande åren. Jag och andra företrädare för Centerpartiet har därför lagt fram flera förslag för att öka produktionen inom alla utsläppsfria energislag. Stora investeringar i ny elproduktion kräver emellertid långsiktiga villkor. Politisk risk hämmar möjligheterna till nya investeringar. Jag anser därför att viktiga spelregler för exempelvis elproduktion bör förhandlas och beslutas i breda politiska överenskommelser.

Det nuvarande målet för energipolitiken beslutades av riksdagen som en direkt följd av den blocköverskridande energiöverenskommelse som hade träffats 2016. Enligt min uppfattning bör en eventuell förändring av det målet också föregås av breda samtal och förhandlingar. Att regeringen i stället väljer att föreslå en omläggning av energipolitiken i en vårändringsbudget är olyckligt och skapar en ökad politisk risk, som i sin tur riskerar att försena viktiga investeringar i ökad elproduktion.

Jag anser således att finansutskottet bör avstyrka förslaget i propositionen om ett nytt energipolitiskt mål.

3. Ett nytt energipolitiskt mål till 2040 (MP)

Marielle Lahti (MP) anför:

Sverige står inför en spännande utveckling med en omställning av både industrin och transportsektorn som uppskattas medföra en fördubbling av elbehovet – detta dessutom på relativt kort sikt. Den här omställningen kommer att hjälpa Sverige en bit på vägen mot att nå sina klimatmål.

När fem partier ingick en energiöverenskommelse 2016 drog både energiaktörer och näringslivet en lättnadens suck över att en så central del av den svenska infrastrukturen äntligen fick långsiktiga spelregler. Målet sattes till 100 procent förnybar elproduktion till 2040. Värt att notera är att detta mål i sig inte innebär ett stoppdatum för den befintliga svenska kärnkraften.

Mot denna bakgrund är det enligt min uppfattning anmärkningsvärt att regeringen föreslår ett nytt energipolitiskt mål i en vårändringsbudget utan att detta har föregåtts av något initiativ till blocköverskridande samtal. Frågan om det svenska energisystemet, samt de långsiktiga investeringar som krävs för att skapa korrekta förutsättningar för samhällets behov, förtjänar att behandlas med större ansvarskänsla än så. Det är av oerhörd vikt att aktörer kan känna sig trygga med att göra de betydande investeringar som krävs på lång sikt utan oro över vad som händer över politiska fyraårscykler.

Jag anser således att finansutskottet bör avstyrka regeringens förslag om ett nytt energipolitiskt mål.

4. Ett energipolitiskt mål om kraftproduktionsutbyggnad (S)

Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S) och Daniel Vencu Velasquez Castro (S) anför:

Den omfattande elektrifieringen av samhället som har inletts är inte betjänt av en långt utdragen diskussion om ordval när det gäller kraftproduktionens sammansättning. Vad som behövs är i stället ett starkare fokus på att driva fram den stora mängd kraft som kommer att behövas och då även på kortare sikt än vad dagens kraftproduktionsmål stipulerar. Elektrifieringen kan inte skjutas på framtiden utan måste omsättas i kraftfull praktik här och nu för att Sverige inte ska förlora investeringar, jobb och välbefinnande. Vi vill därför att det befintliga målet för elproduktionen till 2040 kompletteras med ett ökat fokus på insatser i närtid. Här skulle en lämplig målformulering exempelvis kunna vara att till 2030 tillföra minst 60 TWh ny fossilfri el.

Vi anser således att finansutskottet bör tillstyrka förslaget i motionen om ett sådant mål.

5. Blocköverskridande energisamtal (S, C, MP)

Elisabeth Thand Ringqvist (C), Fredrik Olovsson (S), Monica Haider (S), Mattias Jonsson (S), Marianne Fundahn (S), Daniel Vencu Velasquez Castro (S) och Marielle Lahti (MP) anför:

Energipolitiken i allmänhet och de elmarknadsrelaterade frågorna i synnerhet har legat högt på den politiska agendan under de senaste åren. Med kraftigt stigande elpriser har allt fler hushåll och företag drabbats ekonomiskt på ett sätt som många inte har upplevt i modern tid. Att elektrifieringen dessutom ses som en nyckelfaktor för att möta hoten mot klimatet gör dessa frågor än mer angelägna.

Vi anser att de utmaningar som samhället möter redan i dag och de som väntar är av ett sådant slag att politiken måste sluta sig samman och agera kraftfullt med fokus på att nå konkreta resultat på både kort och lång sikt. Endast med breda politiska överenskommelser kommer arbetet att bli framgångsrikt.

Vi har därför sedan länge efterfrågat blocköverskridande samtal om energipolitiken som grund för långsiktiga och stabila planeringsförutsättningar, bl.a. för de omfattande investeringar som kommer att krävas i både elproduktion och i infrastruktur för kraftöverföring. Sådana samtal efterfrågas även av en rad aktörer inom näringslivet och fackföreningsrörelsen. Blocköverskridande samtal som resulterar i en ny bred energiöverenskommelse skulle även kunna omfatta en översyn av det nuvarande målet för elproduktionen.

Vi beklagar att regeringen ännu inte har hörsammat önskemålen om blocköverskridande samtal och anser därför att finansutskottet bör tillstyrka förslaget i motionen om att riksdagen ska rikta ett tillkännagivande till regeringen om att utvärdera behovet av blocköverskridande energipolitiska samtal och snarast ta initiativ till sådana samtal.